

FRANKENSTEIN OU O MODERNO PROMETEO

Mary SHELLEY. *Frankenstein ou o moderno Prometeo*. Vigo: Galaxia 1999. Traducción de Fernando R. Tato Plaza

Este é un clásico que nace arrolado por historias arrepiantes. O seu protagonista será, co tempo, un dos personaxes máis sobranceiros do xénero de terror. A súa figura ha ser utilizada en teleseries, películas e, incluso, cómics. Tal e como podemos ler na introducción da autora, Frankenstein é un libro que xorde trala proposta de Lord Byron de “escribir unha historia de pantasmas”. O seu protagonista principal vén á vida tras unha noite de conversa con Byron e Shelley, durante un soño no que a autora chega a contempla-lo creador e o ser creado. Tras este horripilante pesadelo, a autora pensará en escribir un conto breve pero, animada polo seu home, irá fiando unha historia moito máis complexa. Este relato máis complexo distribúese en tres capas concéntricas e interconectadas que conforman a estrutura narrativa da obra.

A novela preséntase cunha carta de Robert Walton á súa irmá. Esta comunicación epistolar é a que traza a primeira capa no esquema narrativo da obra. R. Walton é un personaxe que lle vai descubriendo a súa irmá a súa necesidade de coñecemento, o proído da ciencia, as ansias de aventura agochadas no interese científico. O lector descobre, nas súas catro cartas, os acontecementos que levarán a Walton a coñece-lo doutor Frankenstein. Este último comeza a relatarlle a historia da súa desgracia ó primeiro, nunha tentativa de disuadilo de que proceda coa súa aventura. Tenta convencelo de que abandone a súa viaxe ó Polo Norte no nome da ciencia e, para conseguilo, relátalle as consecuencias dos seus achados e invencións. Dende o capítulo un do libro atopámo-la segunda capa concéntrica no esquema narrativo, na que o doutor Frankenstein lle explica ó seu novo amigo e rescatador cómo se interesou pola ciencia, cómo este interese chegou se converter en algo enfermizo e cómo chegaría, por fin, a darlle vida a un abominable monstro. Pero a historia do doutor non remata aí xa que, tras lle dar vida, ó ve-la materia inerte animada, o doutor abandona o seu “fillo”, ese ser que tanto ansiara e no que tanto traballara, invadido por un arrepiante sentimento de noxo. Tralo abandono, o doutor relata cómo tenta reface-la súa vida e cómo,

a causa da aversión que sente pola ciencia, tenta abandonala. Sen embargo a súa creación volverá a el para vingarse. Irá, pouco e pouco, asasinando un a un os seres queridos polo doutor, xa que o monstro quere que o seu creador experimente a mesma sensación de soidade que el experimenta. Pero, ¿como pode un ser creado da materia sen vida chegar a sentir? O propio monstro, o protagonista principal da novela, describe, na capa central da narración, o seu desenvolvemento mental trala fuxida do laboratorio do doutor. Nun encontro que mantén con este, relátalle cómo aprende as virtudes dos humanos observando a unha familia, cómo mesmo tenta se integrar axudando a esta familia, para comprender, finalmente, que é o seu aspecto aterrador o que condiciona os seres humanos a rexeitalos.

Nestas tres capas podemos atopar paralelismos reveladores. Tanto Robert Walton coma o doutor Frankenstein e o monstro son personaxes solitarios. Frankenstein e Walton comparten algunha sorte de obsesión pola ciencia, xa que a obsesión que padece o Walton co Polo Norte é equiparable á obsesión que sente o doutor Frankenstein pola creación da vida. Ámbolos dous teñen, ademais, outra característica en común que non posúe o monstro: os dous teñen seres queridos. E é isto precisamente o que o monstro desexa para el mesmo, e será este precisamente o motivo que o leve a asasinar os seres queridos do doutor, para tentar, nunha chantaxe tola, convencelo de que lle cree unha compañeira.

A traducción ó galego de Frankenstein está baseada na terceira edición de *Standard Novels* (1831) que contén tódalas revisións finais e anotacións de Mary Shelley. Estas últimas aparecen traducidas na versión galega, xunto con outras notas a pé de páxina que, malia non se especificar que se trata de notas do traductor, debemos supoñer que son da súa autoría, xa que o texto é unha traducción e non unha edición especial da obra. Comparando o orixinal coa versión final do texto, podemos observar que esta última contén máis notas có orixinal, un feito que se agradece xa que, se ben nalgún caso atopamos algunha nota mellorable, a meirande parte delas son notas moi pertinentes e reveladoras.

Aínda que a anotación do libro é boa, ó longo da traducción atopamos tamén unha serie de problemas que nos fan preguntarnos polo procedemento de revisión do produto final. ¿Ata que punto se acomete unha revisión exhaustiva por parte da editorial? ¿Tan só se revisa o galego? ¿Ou tamén se vai cotexando co orixinal? A seguir presentarei unha serie de problemas de traducción que, creo, tan só se poderían mellorar desenvolvendo un proceso de revisión no que se tivese en conta o texto orixinal:

Os meus soños eran a un tempo máis fantásticos e agradables cós meus escritos. **Nestes era unha imitadora estricta, máis ben seguía o que outros fixeran que escribía as suxestións do meu propio maxín.** p. 10

My dreams were at once more fantastic and agreeable than my writings. In the lat-

ter I was a close imitator -rather doing as others had done, than putting down teh suggestions of my own mind.

Neste exemplo, o problema reside na dificultade de comprensión do texto final, xa que se altera a orde lóxica dos elementos en galego. A traducción máis axeitada sería “máis que escribi-las suxestións do meu propio maxín, seguía o que outros fixeran”.

Fixen unha idea de min mesmo coma un ser sempre cheo dun desexo ardente de penetra-los segredos da natureza. p. 49

I have described myself as always having been embued with a fervent longing to penetrate the secrets of nature.

Neste caso o problema vén provocado pola solución que se lle dá ó verbo *to describe* en galego. A traducción literal sería moito máis axeitada: “describin-me / describíame a min mesmo

O meu propio **estado de ánimo era moi alto** e brincaba con sentimentos de desenfreada alegría e hilaridade. p. 84

My own spirits were high, and bounded along with feelings of unbridled joy and hilarity.

Na miña opinión, aquí a traducción resulta demasiado literal; se ben o texto final é comprensible, non deixa de resultar un tanto artificioso traducir *high* por “alto” unido ó substantivo “ánimo” (*ter un estado de ánimo alto / ter un bo/ excelente estado de ánimo).

Como se bota de ver, entre estes exemplos atopamos calcos e traduccions que se poderían mellorar. Con todo, no texto final tamén atopamos boas solucións para algúns tramos do orixinal que poderían resultar dificultosos. A seguir exporei algúns:

Outros dous amigos (**un relato calquera debido á pluma dun deles había ser moitísimo máis aceptable para o público ca calquera cousa que eu poida nunca chegar a escribir**) e mais eu acordamos escribir cadansúa historia baseada nalgún suceso sobrenatural. p. 18

Two other friends (a tale from the pen of one of whom would be far more acceptable to the public than any thing I can ever hope to produce) and myself agreed to write each a story, founded on some supernatural occurrence.

Nesta ocasión vemos unha boa traducción do *whom*, inglés, para o cal en galego o traductor escolle con grande acerto un cambio na sintaxe da oración.

E deste xeito pasei un tempo metido en sistemas superados, mesturando, coma un inexperto, mil teorías contradictorias e **debaténdome** desesperadamente **nunha verdadeira lameira de coñecementos heteroxéneos**, guiado por unha imaxinación ardente e un razoar infantil, ata que un novo incidente casual mudou, outra volta, o curso das miñas ideas. p. 50

And thus for a time I was occupied by exploded systems, mingling, like an unadept, a thousand contradictory theories, and floundering desperately in a very slough of multifarious knowledge, guided by an ardent imagination and childish reasoning, till an accident again changed the current of my ideas.

Neste caso o traductor acerta nas súas escollas léxicas, xa que non se deixa cegar pola tentación da traducción literal e consegue así que o texto final sexa máis comprensible.

A modo de conclusión, debemos ter en conta que esta é unha obra da que, na miña opinión, se fixo espera-la traducción. Tal e como comentamos ó principio, Frankenstein é unha figura xa mítica no xénero do terror, converteuse nun referente universal nas distintas manifestacións deste xénero (no cine, na televisión) e botábase de menos unha versión galega nas librerías. Malia existiren algúns problemas de traducción –sempre un traballo deste tipo é mellorable– estamos perante un esforzo serio de comprensión do texto orixinal que se ve salientado pola utilización dun galego rico e extremadamente coidado. O pasamento do traductor, Fernando Tato, privounos dos seus traballos que sempre estiveron dirixidos por un grande amor pola lingua e a cultura de Galicia.

Hai que felicita-la editorial Galaxia por nos da-la oportunidade de ler esta traducción coa que chegaremos estremecernos, coa que nos emocionaremos e coa que, de seguro, gozaremos de terror.

Raúl Araya Tauler